

Г.М. Тарасюк, д.е.н., проф.
М.Ю. Ярмолюк, аспір.

Житомирський державний технологічний університет

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто походження та сутність таких категорій як «потенціал», «економічний потенціал» та «потенціал підприємства». Наведено визначення та основні характеристики, проаналізовано особливості розвитку та основні тенденції.

Ключові слова: ефективність, використання економічного потенціалу.

Постановка проблеми. Ринкова економіка в процесі свого розвитку створює практично всім учасникам господарських відносин певні умови для функціонування і розвитку, саме тому будь-який економічний суб'єкт повинен враховувати свої реальні та потенційні можливості, а також наявні конкурентні переваги. Тому, дуже важливо, для того щоб забезпечувати відповідний рівень конкурентоспроможності, усвідомлювати те чим володіємо і що зараз є в наявності, і те чим можна скористатися з метою досягнення поставлених цілей.

Економічна категорія як «потенціал» не є однозначним поняттям і на сьогоднішній день, на нашу думку, потребує вивчення та удосконалення. Хаотичність процесів розвитку і неконтрольованість кризових тенденцій на макrorівні спричинили руйнацію структури потенціалу, що виявилось в порушенні пропорцій між основними елементами соціально-економічних систем сучасних підприємств. Існують істотні розбіжності у визначенні змісту реальних процесів і явищ, що відображає категорія потенціал. Саме тому дуже важко розробити відповідні методи для його дослідження, аналізу та оцінки з метою подальшого практичного застосування.

Стан вивчення проблеми. Будь-яке підприємство є економічною системою, яка функціонує у відповідному взаємозв'язку між її елементами. На вході, зазвичай, знаходяться ресурси, а на виході – готова продукція та кінцевий результат у вигляді прибутку та досягнення соціального ефекту. Потенціал підприємства, в свою чергу, дозволяє зіставити отримані показники з запланованими результатами.

Продуктивна діяльність підприємства полягає у створенні сприятливих умов для перетворення ресурсів за допомогою наявних можливостей з метою досягнення максимальної ефективності. Саме тому дуже важливо і актуально досліджувати потенціал, тому що досягнення цілей залежить від форм ресурсного забезпечення та їх оптимального використання. У свою чергу, економічний потенціал підприємства визначає його кількісний і якісний склад ресурсів, відображає наявні та потенційні можливості для їх ефективного використання, показує стан підприємства в перспективі. За допомогою потенціалу можна визначити шлях розвитку підприємства, а в процесі аналізу показників ефективності його використання можна забезпечити стабільність та зростання.

Економічна ситуація на вітчизняних підприємствах, особливо в період кризи, відображає нерациональність під час використання ресурсів, а також недостатньо враховані можливості, що в кінцевому підсумку свідчить про неефективно використаний потенціал. Це зумовлює необхідність дослідження економічного потенціалу, його сутності та складових, для того щоб забезпечити стійкі конкурентні позиції підприємства на ринку, а також для виявлення можливостей підвищення прибутковості.

Мета статті. Важливість дослідження такої проблеми як потенціал полягає у розкритті його суті, змісту, співвідношення та взаємозв'язку з іншими економічними категоріями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто виділити значний внесок у дослідження економічного потенціалу, як основи розвитку будь-якого підприємства, зокрема питання походження, сутності категорії «економічний потенціал», проблеми його формування та розвитку таких вчених, як: О.Ф. Балацький, Б.Є. Бачевський, В.Г. Бикова, Н.С. Краснокутська, І.В. Заблудська, О.І. Олексюк, І.П. Отенко, О.О. Решетняк, І.М. Репіна, Г.М. Тарасюк, Є.В. Попов, Є.В. Лапін, І.М. Репіна, О.С. Федонін та ін. Дослідженню структури та основних складових елементів потенціалу приділяють основну увагу та найповніше висвітлюють у своїх наукових працях такі вчені, як: О.І. Олексюк, І.М. Репіна, Є.В. Лапін, Т.В. Калінеску та інші.

Аналіз літератури свідчить, що багато вчених-економістів, науковців приділяли значну увагу та виявляли зацікавленість до даної категорії зокрема дослідження сутності та структури потенціалу, визнач © Г.М. Тарасюк, М.Ю. Ярмолюк, 2014 цінки. Проте на сьогоднішній день одностайної думки щодо визначення даного поняття та сутнісного змісту цієї категорії немає.

Викладення основного матеріалу. Визначення поняття потенціалу має важливе наукове та практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки, вимірювання, планування та управління ним. Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова

«potentia» й означає «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю. Вивчення еволюції наукового розуміння поняття «потенціал» дає змогу зробити висновок, що його запровадження в економічні дослідження були пов'язані з розробкою проблем комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцяті роки минулого століття.

Наукове вживання даного терміна своїм корінням сягає у філософію Аристотеля, який розглядав акт і потенцію як основу онтологічного розвитку. Відповідно буття поділялося на «потенційне» і «актуальне», а становлення, розвиток уявлялося як перехід від першого до другого. При цьому, потенціал розглядався Аристотелем як здатність речі бути не тим, що вона є в категорії субстанції якості, кількості і місця, що дозволяло співвіднести актуалізацію і рух. У той же час, відповідно до Аристотеля, дійсність завжди переує можливості і лежить в основі її реалізації [9, С. 247].

Проблему відносини можливого і дійсного за кордоном досліджували П.Лаплас, Г.В. Лейб, І.Кант, Г.В.Ф. Гегель, Ф.Енгельс. В даний час наукова література має досить різноманітні визначення терміна потенціал стосовно до різних сфер діяльності, груп явищ і процесів. Наведено деякі з них у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення терміна «потенціал» в гуманітарних науках

№ з/п	Наука	Основні характеристики терміна «потенціал»	Енциклопедія
1.	Філософія	Здатність речі бути не тим, що вона є, в категорії: 1) субстанції, 2) якості, 3) кількості, 4) місця, тобто здатність речей здійснювати відповідно «рух» або «процес»	Філософський енциклопедичний словник
2.	Біологія	Частка використовуваної людиною енергії спожитих їм продуктів харчування	І.М. Сеченов
3.	Соціологія	Сукупність наявних засобів, запасів, сил в якій-небудь галузі	Соціологічний енциклопедичний словник
4.	Психологія	Вживається щодо змін, пов'язаних із нервовими імпульсами	Великий тлумачний психологічний словник
5.	Суспільствознавство	Джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення певної мети, можливості окремої особи, суспільства, держави в якій-небудь сфері	Сучасний словник із суспільних наук
6.	Економіка	Сукупність наявних засобів, можливостей у відповідній галузі	Новий економічний словник
		Здатність протистояти несприятливим впливам середовища; Обсяг накопичених ресурсів і результат, який можливо досягти в перспективі при оптимальному використанні наявних ресурсів; Механізм, що забезпечує сучасну і активну реакцію на вплив зовнішніх факторів	Велика радянська енциклопедія

Примітка: за [3; 1, С. 519; 4, С. 990; 5, С. 368; 6, С. 952; 14, С. 273]

Аналіз енциклопедичної та наукової літератури показав, що потенціал є багатозначним поняттям. Наприклад, про потенціал говорять як про сукупність усіх засобів, запасів, джерел, які можуть бути використані в разі потреби з будь-якою метою. Потенціал пов'язується зі ступенем можливого прояву будь-якої дії або функції.

В точних науках під потенціалом розуміють величину, що характеризує широкий клас силових полів (магнітний потенціал, електричний потенціал, хімічний потенціал тощо). В соціології потенціал припускає можливість окремої особи, суспільства, держави в певній галузі.

Що стосується гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, то тут потенціал використовується, як правило, як синонім ресурсів, резервів або можливостей та активності людини. Можна стверджувати, що кожна людина має в своєму розпорядженні певний потенціал, який залежить від спадковості та життєвої практики.

У роботах, присвячених дослідженню теорії потенціалів застосовують широкий клас визначень потенціалу, серед яких: економічний потенціал; виробничий потенціал; народногосподарський потенціал; інтелектуальний потенціал; потенціал безпеки (оборонний потенціал); потенціал інфраструктури; природно-ресурсний потенціал; науково-технічний потенціал; кадровий потенціал; будівельний потенціал; сільськогосподарський потенціал; інформаційний потенціал; організаційний потенціал; потенціал соціального розвитку; потенціал продуктивних сил і виробничих відносин та інше [7, С. 272].

Отже, потенціал у загальному розумінні розглядають як джерела, запаси, можливості, засоби, ресурси, резерви, що можуть бути приведені в дію, використані для досягнення визначеної мети. Однак потенціал є чимось більшим, ніж просто заданим набором визначених можливостей системи для ефективного функціонування при різних цілях.

Не зупиняючись на аналізі зазначених публікацій, на нашу думку, варто підкреслити, що категорії «ресурси», «резерви» і «можливості» характеризують окремі прояви потенціалу в цілому, відображають його з різних боків. Ця особливість дозволяє виділити кілька рівнів прояву потенціалу:

- потенціал визначає минуле з точки зору відображення сукупності властивостей, накопичених людиною і обумовлюють його здатність до якоїсь діяльності (потенціал приймає значення «резерв»);
- потенціал відображає сьогодення з точки зору практичного застосування та використання людиною наявних здібностей (потенціал відображає «ресурс»);
- потенціал орієнтований на розвиток в майбутньому (потенціал визначає «можливості»).

Дані висновки, що відображають смислові значення, які приймає термін «потенціал», в схематичному вигляді представлені на рисунку 1.

Сучасна економічна наука не дає однозначного визначення поняття потенціалу, унаслідок чого воно часто підмінюється іншими поняттями, що, в свою чергу, створює труднощі його дослідження і може спричинити суперечливість результатів.

Рис. 1. Смислові значення поняття «потенціал»

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «потенціал» є важливим етапом для формування основ подальших досліджень особливостей його формування, оцінювання та використання на підприємстві. Прослідкувавши за еволюцією поняття «потенціал», можна зробити висновок, що науковці ще не дійшли до кінцевого висновку щодо того, як має звучати єдине вірне визначення «потенціалу». Проте спільним у всіх наведених в таблиці 2 трактуваннях є те, що «потенціал» характеризується ресурсами, запасами, навичками та здібностями, які може використати економічний суб'єкт у процесі своєї діяльності якомога ефективніше.

У свою чергу, поняття «потенціал підприємства» виникло в 1920-их роках і знайшло своє практичне використання в дослідженнях національної економіки та різних галузей виробництва. На першому етапі широко застосовувалися такі поняття, як «економічний потенціал країни», «народногосподарський потенціал», «потенціал виробничих сил», «потенціал розширеного виробництва» тощо. Основними вченими, що формували основи теорії потенціалу в той період, були К.Воблий, В.Вейц, С.Струмилін і В.Немчинов [2, С. 400].

На другому етапі еволюції поняття потенціалу, його зміст поширюється на рівень підприємства. Цей етап охоплює період 1970-их – середини 1990-их років. На цьому етапі широко використовуються такі поняття, як «економічний потенціал підприємства», «виробничий потенціал підприємства» [15, С. 261].

Таким чином, на другому етапі потенціал підприємства здебільшого трактується як сукупність наявних ресурсів, якими володіє суб'єкт господарювання, рідше – як виробнича потужність або як фактори виробництва.

На третьому етапі еволюції поняття «потенціал», який охоплює період із середини 1990-их років і триває до сьогодні, науковці приділяють значну увагу дослідженню сутності сукупного потенціалу підприємства, а також стратегічного, трудового, інвестиційного, інноваційного, підприємницького, маркетингового, фінансового, управлінського, майнового, інформаційного потенціалів. Здебільшого у працях цих учених поняття «потенціал підприємства» досліджується як явище, показник, властивість, як комплекс або як система [9, С. 247; 10, С. 432; 14, С. 273].

Найдоцільнішим, на нашу думку, є розуміння поняття потенціалу підприємства як системи, тобто сукупності елементів та їхніх взаємозв'язків, що становлять певну цілісність. Тому дуже важливо проаналізувати процес походження та розвитку категорії потенціал в історичній ретроспективі, а також позиції вчених, які займалися дослідженням та вивченням даного питання.

В процесі аналізу класифікації ознак поняття «економічний потенціал», які зустрічаються у вітчизняній науковій літературі та узагальнюючи думки науковців, можна сказати, що у 57 % випадків

змістове значення терміна «економічний потенціал» асоціюється з сукупністю природних умов і ресурсів, можливостей, запасів, засобів, цінностей; в 18 % – потужністю виробництва (галузей народного господарства), фондів, ресурсів країни, регіону; в 16 % – з ресурсною, економічною, природною, регіональною можливістю; в 8 % – з можливістю виробничих сил досягти певного ефекту, що відображено на рисунку 2.

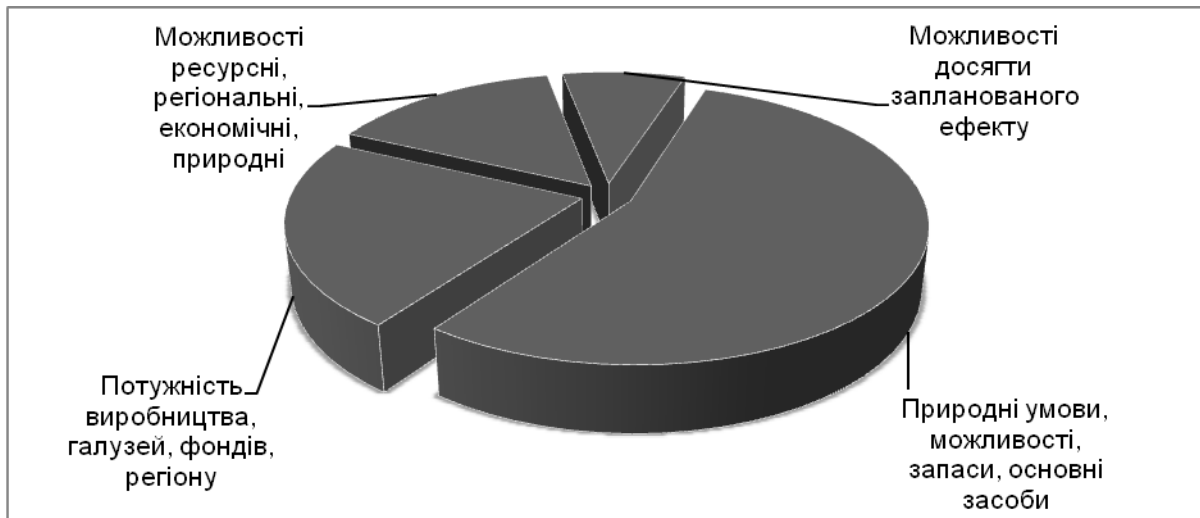

Рис. 2. Змістовні значення терміна «економічний потенціал»

Категорії «економічний потенціал підприємства» та «потенціал підприємства» прийнято розглядати як тотожні, оскільки підприємство є відкритою економічною системою, яка функціонує в ринкових умовах [11, С. 260; 14, С. 273].

Таким чином, на нашу думку, основний зміст поняття «економічний потенціал підприємства» полягає в інтегральній оцінці теперішніх і майбутніх можливостей підприємства, як економічної системи, перетворювати наявні ресурси з допомогою притаманних їй персоналу здібностей та навичок в економічні блага, максимально задовольняючи суспільні інтереси з метою досягнення поставлених цілей.

Потенціал підприємства, як економічну систему, можна розглядати з різних точок зору, ґрунтуючись на:

- ресурсній концепції (як сукупність ресурсів та зв'язків між ними);
- функціональній (як сукупність функцій, які забезпечують реалізацію здібностей і можливостей);
- ресурсно-цільовій (як сукупність ресурсів та здібностей щодо досягнення певних результатів, цілей) та інших концепціях.

Проте основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально забезпечуючи, в такий спосіб, досягнення поставлених цілей.

Розглянемо ефективність використання потенціалу підприємств України за останні роки. Частка збиткових підприємств за даними статистичної звітності у 1990 році становила 2 %, у 1995 р. – 12 %, у 1999 році – 52 % загальної кількості промислових підприємств (без малих підприємств, хоча за період з 2008 року до 2012 року спостерігається несуттєве їх зменшення – із 38,2 % до 34,2 % (табл. 2), що зумовлене в певній мірі відсутністю ефективного, кваліфікованого менеджменту підприємств.

Таблиця 2

Основні показники розвитку підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності за 2008–2012 роки*

№ з/п	Показник	Рік				
		2008	2009	2010	2011	2012
1	Кількість підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності, одиниць	327072	310391	378987	375872	365112
	у % до попереднього року	-12,7	-5,1	22,1	-0,8	-2,8

2	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) у діючих цінах відповідних років (без ПДВ та акцизу), млн. грн.	3019046,7	2745801,8	3462136,2	4091411,4	4307145,6
	у % до попереднього року	24,8	-9,1	26,1	18,2	5,3
3	Фінансовий результат (сальдо) від звичайної діяльності до оподаткування, млн. грн.	8954,2	-42414,7	58334,0	122210,0	101884,7
4	Індекс зростання споживчих цін	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8
5	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	8888	8190	8064	7942	7819
	у % до попереднього року	-2,1	-7,8	-1,5	-1,5	-1,5
6	Продуктивність праці одного працівника, тис. грн. / особу	339,7	335,3	429,3	515,2	550,9
	у % до попереднього року	27,5	-1,3	28,0	20,0	6,9
7	Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника по Україні, грн.	1806	1906	2239	2633	3026
	у % до попереднього року	39,6	5,5	17,5	17,6	14,9
8	Питома вага підприємств, що одержали прибуток, у % до загальної кількості	62,8	60,1	59,0	65,1	64,5
9	Питома вага підприємств, що одержали збиток, у % до загальної кількості	37,2	39,9	41,0	34,9	35,5

*Примітка Розраховано за [17]

Донедавна вченими економістами виділялися дві найбільш істотні причини падіння виробництва – скорочення попиту і зростання витрат. Сучасні моделі циклів і криз функціонування і розвитку підприємств так чи інакше спиралися саме на такі уявлення. Виникнення нових незалежних держав і розпочата в них ринкова реформа показали, що можливий третій принципово інший тип кризового механізму, коли спад виробництва викликається зміною цільової функції виробників, незалежно від рухів кривих попиту та пропозиції.

Основним показником – індикатором, який характеризує ефективність діяльності підприємства, синтезує його управлінські та виробничі конкурентні переваги – є фінансовий результат діяльності підприємства. Аналіз динаміки даного показника дозволяє зробити висновок про те, що враховуючи істотне зниження фінансового результату діяльності українських підприємств (особливо за 2 останні роки), темпи зростання даного показника є скачкоподібними, не мають яскраво вираженої тенденції, що, в свою чергу, свідчить про відсутність тенденції стабільного зростання українських підприємств, про стохастичність впливів ринкового середовища (рис 3).

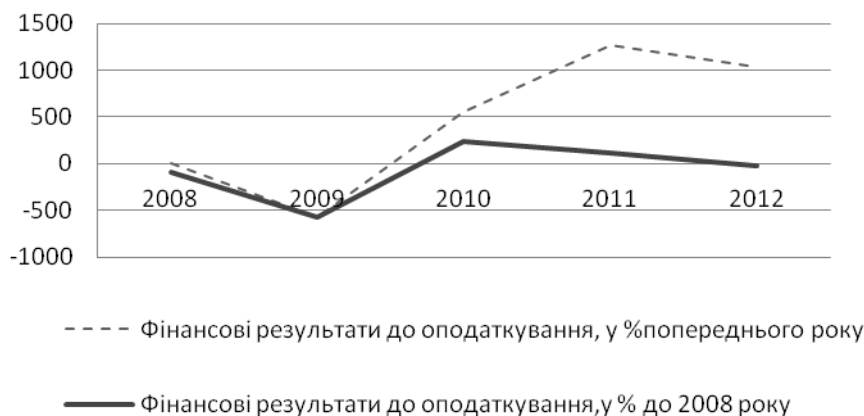

Рис. 3. Динаміка зміни фінансового результату діяльності підприємств (сальдо) до оподаткування у % до попереднього року та динаміка зміни фінансового результату діяльності підприємств (сальдо) до оподаткування у % до 2008 року [17]

Особливу зацікавленість для оцінки сформованих тенденцій розвитку підприємств викликає зіставлення тенденцій зміни прибутку і кількості збиткових підприємств (рис. 4). Незважаючи на значне збільшення прибутку підприємств, кількість збиткових підприємств за останні п'ять років перебуває на рівні 37–34 %. Виходячи з цього, можна припускати, що прибуток з народного господарства формує

невелика кількість успішних підприємств.

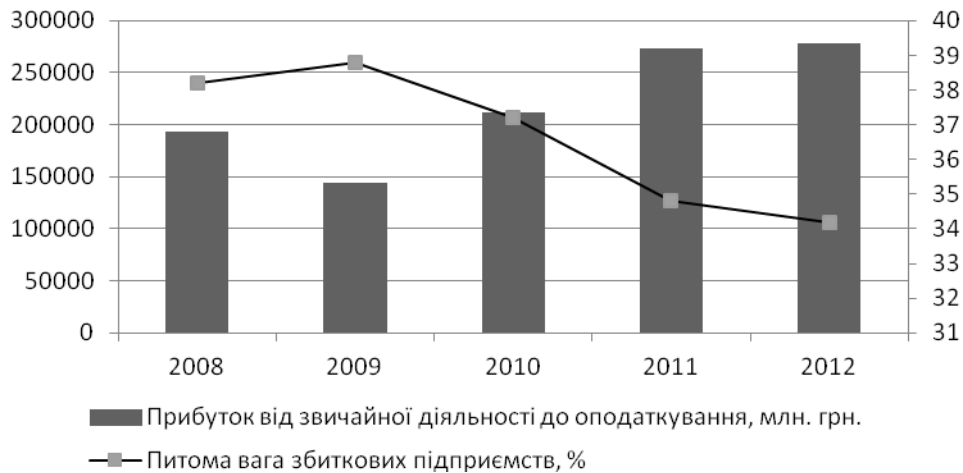

Рис. 4. Порівняльний аналіз тенденцій збільшення прибутку й кількості збиткових підприємств [17]

Негативним є той факт, що при зростанні прибутку з промисловості, рентабельність підприємств є низькою. Подібний стан характеризує розвиток вкрай негативної для економіки України тенденції випереджального зростання витрат на виробництво продукції, що в більшості випадків свідчить про істотні недоліки внутрішнього менеджменту підприємств в управлінні потенціалом підприємства (рис. 5).

Рис. 5. Динаміка рентабельності продукції промислових підприємств України, % [17]

Якщо проаналізувати ефективність використання трудового потенціалу суб'єктів господарювання (рис. 6), то можна стверджувати, що не дивлячись на тенденцію зростання показників, темпи їх зростання неоднакові, крім того мають значний діапазон відхилень. Темпи зростання продуктивності праці перевищують темпи зростання заробітної плати, при постійному зменшенні кількості найманих працівників і зростанні споживчих цін на промислову продукцію.

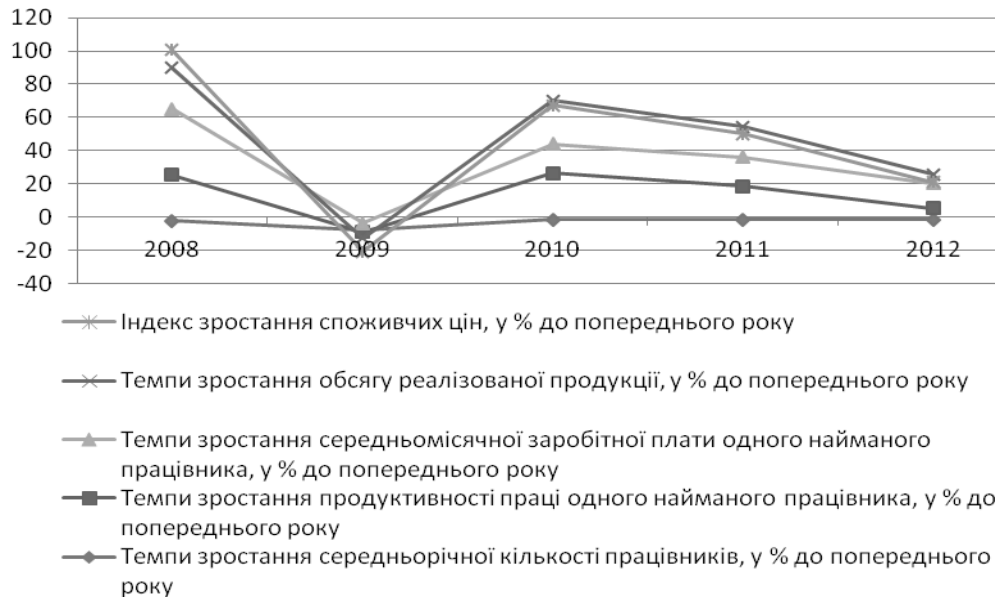

Рис. 6. Динаміка зміни обсягів реалізації продукції, середньорічної кількості працівників, продуктивності праці та середньомісячної зарплатної плати одного найманого працюючого, у % до попереднього року [17]

Аналіз динаміки зміни показників фінансового результату й обсягів інвестицій в основний капітал за останні п'ять років дозволяє зробити висновок про існуючий ступінь корельованості між даними показниками і зародження позитивної тенденції до збільшення (рис. 7).

Динаміка збільшення інвестицій в основний капітал свідчить про поступове відновлення основних засобів суб'єктів господарювання, за рахунок збільшення нових технологічних процесів, проте як видно з таблиці 3, питома вага підприємств, що впроваджують інновації має тенденцію до зменшення.

Показовим є те, що зниження показників розвитку інноваційної діяльності у промисловості відбувається на фоні зростання та фінансових результатів діяльності. Іншими словами інноваційна активність українських підприємств має тенденцію до падіння. Причому падіння інноваційної активності не демонструє кореляції з динамікою інвестиційних процесів, а це свідчить про слабку інноваційну спрямованість інвестицій.

Вирішити цю проблему за допомогою старих централізованих джерел і фондів міністерств неможливо. В умовах ринкової економіки інноваційно-інвестиційні ринки формуються в основному за рахунок роздержавлення.

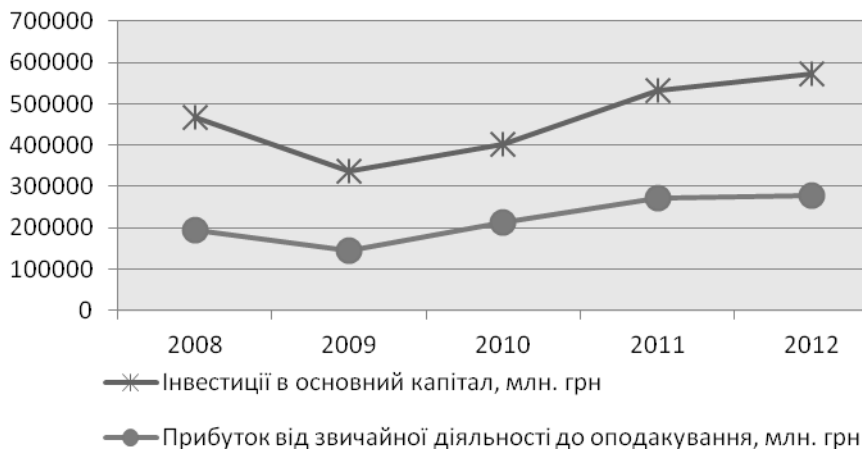

Рис. 7. Динаміка зміни прибутку й обсягів інвестицій в основний капітал [17]

Про переважно екстенсивний характер інноваційних процесів свідчить те, що інноваційна продукція освоюється шляхом використання наявного обладнання і технологій. Такий тип інноваційного розвитку має досить вузькі межі і практично не спроможний підтримувати конкурентоспроможність вітчизняних

підприємств протягом тривалого часу. Однак з виробничо-технічної точки зору збільшення кількості моделей і типів пов'язане з істотними проблемами. Машини, які застосовуються в промисловості, повинні в цих умовах мати здатність переходити від випуску одних виробів до інших з невеликими витратами часу, цінностей і засобів на їхнє переустаткування. Вони повинні мати здатність обробляти всілякі варіанти виробів у будь-якій довільно вибраній послідовності. Для цього, звичайно, потрібні й відповідні засоби праці, але не тільки вони. Потрібні й нові організаційні форми виробництва, які дозволяють дуже швидко переводити виробничі потужності з випуску одного продукту на інший. Необхідні також і організаційні форми, які забезпечать швидку зміну виробничих програм і ефективне використання виробничого потенціалу підприємства. Тільки це дозволяє підприємствам пристосовуватися до умов мінливого попиту, коливання кон'юнктури насиченого ринку в умовах економічного росту. А це все потребує інвестиційних ресурсів. Фінансування інноваційних процесів на промислових підприємствах відбувається, в основному, за рахунок власних коштів підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

*Інноваційна активність промислових підприємств
у 2008–2012 роках**

№ з/п	Показник	Рік				
		2008	2009	2010	2011	2012
1	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	13,0	12,8	13,8	16,2	17,4
2	Освоєння інноваційних видів продукції, найменувань	2446	2685	2408	3238	3403
3	Впровадження нових технологічних процесів, процесів	1647	1893	2043	2510	2188

*Примітка розраховано за [17]

Як свідчить аналіз структури інвестицій в основний капітал, залучених на оновлення основних фондів підприємств з усіх джерел фінансування, 71–88 % інвестицій становлять власні кошти підприємств.

Разом з тим світовий досвід підтверджує, що інноваційна сфера особливо у країнах з перехідною економікою, неспроможна «одужати» лише за рахунок саморегулюючих механізмів. Необхідне впровадження відповідних адекватних державних програм, спрямованих на поліпшення інвестиційно-інноваційного клімату і підвищення ефективності інноваційної діяльності [17].

Проведений аналіз, незважаючи на позитивні боки розвитку підприємств, підтверджує про це існуючий нестійкий розвиток, існуючі диспропорції в економіці, інфляційні процеси, існуючу системну кризу, про реальну загрозу економічній безпеці України та тривалу кризу на рівні підприємства, джерела якої лежать не стільки в області нестабільності і нерозвиненості ринкових відносин у країні, скільки в прорахунках і помилках в управлінні даних підприємств, низькому рівні корпоративної культури, неефективному використанні їх потенціалу, відсутності стратегії та планів розвитку тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи думку багатьох вчених, які займалися вивченням даного напрямку, ми дійшли до висновку, що потенціал підприємства – це сукупність кількісних та якісних характеристик елементів (ресурсів) та їх властивостей, що залучаються у виробництво, формують майбутні можливості, в подальшому використовуються і проявляються у господарських процесах.

Підприємство повинно відповідати вимогам ринку і з цією метою формувати склад та характеристики своїх основних елементів, ресурсів, можливостей.

У свою чергу необхідно усвідомлювати спроможність потенціалу, що визначається його здатністю забезпечувати відповідні позитивні результати діяльності підприємства в перспективі. При цьому потенціал це величина змінна (не постійна) і його розмір залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на нього.

Отже, економічний потенціал підприємства – це складна, динамічна, поліструктурна система, яка має певні закономірності розвитку, від уміння використання яких вирішальною мірою залежить ефективність економіки, темпи та якості її зростання.

Список використаної літератури:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; сокр. пер. с англ., науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Бачевський Б.С. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібник / Б.С. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
3. Большая советская энциклопедия (БСЭ) : 30 т. на трех CD. – М. : Бол. Рос. энцикл., 2003. – 3 Электрон. опт. диск (CD).
4. Васюкова И.А. Словарь иностранных слов: около 5000 слов / И.А. Васюкова. – М. : АСТ, 2005. – 990 с.

5. *Должанський І.З.* Управління потенціалом підприємства / *І.З. Должанський, Т.О. Загорна* // Економіка: від А до Я : понятійно-термінол. слов. – К. : ДП Видавничий дім «Персонал», 2008. – 368 с.
6. Економічна енциклопедія : у трьох томах. – Т. 3 ; редкол.: С.В. Мочерний... (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
7. *Калінеску Т.В.* Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток : монографія / *Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, О.Д. Кирилов.* – Луганськ : СНУ ім. В.Даля, 2007. – 272 с.
8. *Козловський С.В.* Роль стратегічного економічного потенціалу в управлінні факторами / *С.В. Козловський.*
9. *Краснокутська Н.С.* Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / *Н.С. Краснокутська.* – Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с.
10. *Латин Е.В.* Экономический потенциал предприятий промышленности: формирование, оценка, управление : дис. ... д.е.н. : 08.07.01 / *Евгений Васильевич Латин.* – Сумы, 2006. – 432 с.
11. *Мізюк Б.М.* Економічний потенціал торговельного підприємства: структура, оптимізація, стратегічне управління / *Б.М. Мізюк, О.О. Ільчук, С.Т. Дуда.* – Львів : Вид-во Львівської КА, 2011. – 260 с.
12. *Удалих О.О.* : навч. посібник / *О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Рацупкіна.* – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.
13. *Козловський С.В.* Розвиток сучасних економічних систем / *С.В. Козловський* // Економіка та держава. – 2010. – № 2. – С. 55–58.
14. *Савченко В.Ф.* Потенціал національної економіки України : монографія / *В.Ф. Савченко* ; Міністерство освіти і науки України, Чернігівський державний інститут економіки і управління. – Чернігів : ЧДІЕіУ, 2009. – 273 с.
15. *Федонін О.С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / *О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк* ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет. – Київ : КНЕУ, 2005. – 261 с.
16. *Хомяков В.І.* Управління потенціалом підприємства / *В.І. Хомяков, І.В. Бакум.* – К. : Кондор, 2009. – 400 с.
17. Офіційний веб-ресурс Державного Комітету Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ТАРАСЮК Галина Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та адміністрування Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- планування діяльності підприємства;
- методологія наукових досліджень;
- управління проектами.

ЯРМОЛЮК Михайло Юрійович – аспірант Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- ефективність використання економічного потенціалу.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2014